

## M015: Bamberger Arzneibuch ['Arzenîbuoch Ipocratis' (B)]

|       |                                                                                                                                                                               |
|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1r,1  | D[...] [...] alle                                                                                                                                                             |
| 1r,2  | fine <i>buche</i> <i>lechin</i> in <i>fin</i> <i>grab</i> under <i>fin</i> <i>hûbet</i>                                                                                       |
| 1r,3  | Darnach <i>uber</i> <i>lanch</i> <i>fuor</i> ein <i>keifer</i> <i>dafure</i> . unde                                                                                           |
| 1r,4  | <i>uerwandenen</i> <i>daz</i> <i>m[ichel]</i> [ <i>fca</i> ]z <i>dainne</i> were. D[o]                                                                                        |
| 1r,5  | <i>hiez</i> er <i>daz</i> [ <i>grab</i> ] [ <i>ofenen</i> ] unde <i>uuan</i> da <i>dar</i> inne                                                                               |
| 1r,6  | [ <i>ein</i> ] <i>bûch</i> alle fine <i>arz[edie]</i> [ <i>d</i> ]onam er <i>daz</i> <i>bûch</i> unde                                                                         |
| 1r,7  | <i>newolde</i> [ <i>e</i> ]z <i>n[i]ema[nn]e</i> [ <i>g</i> ]eban. <i>neware</i> <i>deme</i> <i>arzede</i> .                                                                  |
| 1r,8  | [PROMO]DOSIO. Do er [ <i>d</i> ]a[ <i>z</i> ] [ <i>bû</i> ]ch [ <i>er</i> ]fûc[ <i>h</i> ]te <i>do</i> vant er <i>allerereft</i>                                              |
| 1r,9  | <i>dar</i> ane [ <i>v</i> ]mbe <i>den</i> <i>bö</i> [betfwere]n i[n] [ <i>dife</i> ] <i>wis</i> . Sue der                                                                     |
| 1r,10 | <i>mennifche</i> <i>habe</i> [t] [ <i>den</i> ] [ <i>f</i> ]w[eren]. u[nde] [ <i>die</i> ] ge[ <i>f</i> ]wft in <i>demo</i>                                                   |
| 1r,11 | <i>antlizze</i> ane <i>den</i> <i>h</i> [uften] u[nde] <i>ob</i> [ <i>er</i> ] [ <i>die</i> ] <i>winfere</i> <i>hant</i> <i>diche</i>                                         |
| 1r,12 | <i>leget</i> zu <i>dere</i> <i>bruf</i> [te] [ <i>unde</i> ] [ <i>ob</i> ] [ <i>er</i> ] [ <i>di</i> ] [ <i>na</i> ]e <i>diche</i> <i>íuchet</i> [ <i>fo</i> ] <i>ftirbet</i> |
| 1r,13 | er in <i>demo</i> ·X[X·III][·] [ <i>dage</i> ] Sue [ <i>d</i> ]em[o] <i>manne</i> der der <i>ift</i>                                                                          |
| 1r,14 | <i>freneticuf</i> . rodent <i>beide</i> [ <i>die</i> ] <i>c</i> [h]inne mit <i>dere</i> <i>diche</i> <i>gebl</i> [a]fede.                                                     |
| 1r,15 | <i>undeniwi</i> [t] <i>uer</i> [dowen] [ <i>m</i> ]ach so <i>ftirbet</i> er in <i>demo</i>                                                                                    |
| 1r,16 | ·VIII· <i>dage</i> . <i>Dife</i> <i>paffio</i> [ <i>habet</i> ] [ <i>vil</i> ]e <i>dieche</i> <i>die</i> <i>calden</i> <i>fudoref</i> .                                       |
| 1r,17 | unde <i>die</i> <i>kalden</i> <i>o</i> [re]n [ <i>i</i> ]och <i>die</i> <i>kalden</i> [ <i>z</i> ]ene. Suelin                                                                 |
| 1r,18 | <i>fwerentdie</i> <i>halfad</i> [eren] [ <i>un</i> ]de <i>ober</i> <i>ift</i> <i>a</i> [lfo] der <i>dou</i> [b]                                                               |
| 1r,19 | <i>fi</i> undeoveimewir[r]et der [ <i>wi</i> ]ze <i>vleche</i> ove <i>m</i> [it] <i>din</i> <i>anderen</i>                                                                    |
| 1r,20 | [ <i>vle</i> ]chen. unde <i>ober</i> <i>geret</i> de[ <i>f</i> ] <i>warmen</i> <i>badef</i> ove <i>des</i> <i>fweizef</i> . [ <i>fo</i> ]                                     |
| 1r,21 | <i>ftirbet</i> er in <i>demo</i> ·L· <i>dage</i> Incipit liber ypocratif                                                                                                      |
| 1r,22 | Hie beginnet <i>daz</i> <i>arz[e]</i> bûch <i>ypocratif</i> <i>daz</i> [ <i>er</i> ] <i>habet</i> <i>gefcriben</i>                                                            |
| 1r,23 | [ <i>wider</i> ] <i>allen</i> <i>den</i> <i>fuhten</i> <i>dieder</i> <i>mugen</i> <i>erwaffen</i> in                                                                          |
| 1r,24 | <i>allen</i> <i>den</i> <i>mennifclichen</i> <i>liden</i> . Ad dolorem capitis                                                                                                |
| 1r,25 | <i>Ze</i> <i>demo</i> <i>hövbe</i> [t] <i>fweren</i> [ <i>n</i> ]im <i>vermode</i> . <i>ebehovwe</i> . <i>daz</i>                                                             |
| 1r,26 | <i>ander</i> <i>erden</i> <i>vliet</i> . <i>ru</i> [tam] <i>undeniv</i> <i>ez</i> <i>alzefamene</i> .                                                                         |
| 1r,27 | <i>vnde</i> <i>mifchez</i> mit <i>hon</i> [ege] unde <i>demo</i> <i>wizzen</i> <i>des</i>                                                                                     |
| 1r,28 | [ <i>eief</i> ] [ <i>unde</i> ] <i>legez</i> an ein <i>d</i> [uch] unde <i>verbint</i> . <i>daz</i> <i>hovbet</i>                                                             |
| 1r,29 | <i>mide</i> . Nim <i>die</i> <i>pe</i> [r]f[ichker]nen. unde <i>niv</i> <i>fie</i> mit <i>oleo</i>                                                                            |
| 1r,30 | <i>rofeato</i> oder mit <i>de</i> [mo] [ <i>ei</i> ]nvaldigemo <i>oleo</i> . unde <i>du</i> [o]                                                                               |
| 1r,31 | <i>daz</i> <i>halbe</i> <i>deil</i> <i>des</i> <i>fcarphe</i> [n] <i>ezzigef</i> <i>dare</i> zu. unde <i>fal</i> [be] [...]                                                   |
|       |                                                                                                                                                                               |
| 1v,1  | so <i>uilo</i> <i>sv</i> <i>du</i> mit <i>drin</i> <i>uingerun</i> <i>gehaben</i> <i>mugift</i> . unde                                                                        |
| 1v,2  | <i>mifche</i> <i>dare</i> zu <i>einmez</i> <i>geizener</i> <i>milche</i> . unde <i>gib</i> <i>imo</i>                                                                         |
| 1v,3  | <i>nun</i> <i>dage</i> <i>zedrinkene</i> . <i>ez</i> <i>ift</i> <i>verfucht</i> . Ad ficum ·                                                                                  |
| 1v,4  | Dv <i>salt</i> <i>nemen</i> ein <i>gewith</i> . <i>cariofilef</i> . <i>daz</i> <i>andera</i> <i>cinamomi</i> .                                                                |
| 1v,5  | <i>daz</i> <i>drita</i> <i>pip</i> . <i>daz</i> <i>uierda</i> <i>gingebernef</i> . <i>daz</i>                                                                                 |
| 1v,6  | <i>funfta</i> <i>cumini</i> . <i>undesalt</i> <i>ez</i> <i>zedriben</i> mit <i>demo</i> <i>niven</i>                                                                          |

- 1v,7 honege. unde gib ez w[i]der daz *fi*ch *fu*inede demo manne **Ad** [*ftomachum*]  
[et] [cor]
- 1v,8 Wider **de**f magen ioch *de*f herze*f* claga. salt du lin*f*i ezzen  
1v,9 mit ezzige gefoden. oder drinken die velt quenelun geniven  
1v,10 mit demo wine oder diu chugine milch niven*e*f gemolkena  
1v,11 lawe vastendo. daz ist vile gut zedemo fwerenden  
1v,12 magen **Ad** *fto* Nim *de*f puluere*f* daz man da machet  
1v,13 uzer demo ma*ft*ice. unde daz wiza *de*f eie*f* undeniwez zefamene.  
1v,14 unde legeez uber den magen. ez nimet abe die siecheda.  
1v,15 unde die fuare *de*f magen **Ad** *ilia* Nim dero gemilwetun  
1v,16 centaurie nun leffela uol. unde gib imo dri daga ze  
1v,17 drinkene. mit drin becherun wine*f*. ez ist ouch uile gut  
1v,18 uor den *fi*te fweren. unde uor den lanche fweren. **Ad** *Sagitta*[m]  
1v,19 Daz gefcoz zeholene uonedemo liebe. Nim den *fte*in varn  
1v,20 unde niwen mit demo alden *fm*ere. unde bint den uber  
1v,21 die w*nd*en so get daz gefcoz uz. Obe du wilt diz selbe dinc  
1v,22 uerfuchen so bint ez ander[halb] [*Peptica*] [*heizent*] [*die*] der machint daz  
die menschin
- 1v,23 uer do went mit genaden daz sie nuzent. Eu*ft*omacha  
1v,24 heizent dieder nuze *fi*nt demo magin. *Stipica* heizent die  
1v,25 der betwingent die zelo*ft*in deil. *Lia* heizzint die der *fe*infte  
1v,26 *fi*nt. unde die der lihten die *scarphe*. *Obrectica* heizzint  
1v,27 die der nement demo mennifchen die trahheit unde die  
1v,28 ungelu*ft*. *Collectica* heizzint die der zefamene weillent  
1v,29 und gebindent die zebrochenen unde die zelo*ft*en. *Diuretica*  
1v,30 heizent die der fure bringent die *urinā*. *Catartica* [...]
- 2r,1 **De eodē**: Siut die zeginbonū mit demo ezzige. unde  
2r,2 bint sie uber die druse. **Ad pectori*s*** **doloē**: Ze demo bru*ft*fweren  
2r,3 *fi*ud die rutun mit demo wine. unde gib sie kedrinkene.  
2r,4 demo siechen **Itē** Mache ein luderdranc mit dero  
2r,5 poleiun. ioch mit demo honege. unde gib ez zedrinkene  
2r,6 **Itē** Nim die rutun. marrubium. *ftabewrt* mit gelicher  
2r,7 maze. unde niu sie. ioch gib sie demo siechen ze  
2r,8 drinkene. kumet ez ouch uone demo herze*f*weren so*be*stet  
2r,9 ime diu siechheit. Die po*st*ema zeheline nim zwei  
2r,10 mez *de*f honegef. ein deil *de*f chumele*f*. *de*f wirne wine*f*  
2r,11 ein deil. marrubium ein deil. *feniculi* ein deil. unde *fi*ud  
2r,12 *fi* alze*fa*mene in demo niwen habene zu demo mezlichen  
2r,13 viure. biz ez werde zuemez. dar nach so *fi*ge ez  
2r,14 durch ein duch. unde mische dar zu den peffer. unde  
2r,15 gib ez demo gebo*st*emoten so er uafte zuene leffele ze  
2r,16 drinkene. so er *fla*fen wolle gan after merede so gib imo dri zedrinkene  
2r,17 **Ad** *ftomachū* Zeden magen zesterkene nim die gepuluerede  
2r,18 nebetun ioch ire *fa*men. unde *de*f epphe*f* *fa*men. dille *fa*men.  
2r,19 min zun *fa*men. poleium. *cuminū*. die wiz e min za.  
2r,20 unde niv die zefamene. unde du darzu honec. unde zedrib  
2r,21 ezzelectuarium. unde nuzez wider gebla*fe*da *de*f

2r,22 magen. unde uor den damfedon. ioch wider den poſtemon.  
 2r,23 unde in gegen der fulenden lungun. un wider den ſiteſſweron.  
 2r,24 ioch zedere lanke fuhte die dir inwertef der  
 2r,25 menifcho habet. Dieder derre fuhte iwethabent. den  
 2r,26 gib zwene leffele uol fo ſie uaſtent. unde gib ez ouch den  
 2r,27 die dir niwet ezzen. noch downen ne mugen Aduentris dol[orem]  
 2r,28 Zedemo buche nim daz da heizzet wilde curbiz  
 2r,29 unde muter wrz. ioch die buccun. unde derre ſie in  
 2r,30 der pannun. oder zedero funnun. unde mache ein  
 2r,31 puluer dan uz unde temperez mit dere berun gallun.  
 2r,32 unde legeß uber den nabel. ſo uegetet uile harto den  
 2r,33 buch  
 2r,34 **Ad ſplenif dororem** Die heizent ſplenetici den der  
 2r,35 daz milze fwirit. daz der liget in der winſtrun ſitun.  
 2r,36 unde iro uarua iſt bleich. Zedemo milze fweren mache  
 2r,37 aller ereß embrocaß mit diſen *dingen mit wermoden* [...]

2v,1 [...] [ade]ren diu zu demo milze get alfo da geſcriben iſt indemo  
 2v,2 briue der aderlaze. So du imo lazeß in der aderun. fo  
 2v,3 gib imo drinken daz ſaß dere uelt quenelo. unde tempe  
 2v,4 eppheß wrzelun mit eimo lucelemo deile deß ezzigef.  
 2v,5 unde deß bonegef. unde gib ez imo ezzen oder drinken.  
 2v,6 **Itē** Zedero *heilunge* deß milzeß. ioch dere lungun. nim driu  
 2v,7 gebundel[in] [ma]rrubii unde vlieht deß beneboumeß. un  
 2v,8 driß mez deß wineß. unde ſiud ez in emo niwen hauene. vn  
 2v,9 lazeß erkulen. unde gib ez demo ſiechen dri *daga* fo er *vaſte*.  
 2v,10 unde heiz in ſich er gan dar nach **Item ad ſplen**.  
 2v,11 Nim die mittelun rindun dere ſale widun eine hant vol  
 2v,12 unde ſiud ſi in einemo niuen hauene mit demo uirnen  
 2v,13 wine biz zedemo dritten deile undedrucchez uile wola  
 2v,14 uz unde gib ez dridaga demo daz milze fuirit. Obe  
 2v,15 du diß darane wolteß verſuchen. fo gib ez einemo  
 2v,16 fuuine ze drinken under [...] [ander]halb in gegen die wnde.  
 2v,17 daz ſcoz get dar vz **Ad uulnuf fanandum:**  
 2v,18 Ze dero wndun. Nim die gepuluerete pugnū unde ſage  
 2v,19 ez uber die wndun. ſo heilet ſiu. Diß ſelbe crut gib demo  
 2v,20 gewndeden drinken ob er ez ſpiet ſo ſtirbet er.  
 2v,21 Diß iſt ein wnderlich puluer ze heline die wndun. **Itē**  
 2v,22 Nim mirram. wiroch. *Maſtice*. harz pech. orgement. halgalia.  
 2v,23 aloe. gibs. hirzeßhorn. die ariſtolotia. rotunda.  
 2v,24 du der allero gelich. unde mache ein puluer dan uz  
 2v,25 unde ſage ez dar ane **Itē** Nim bli unde brenne ez in dero  
 2v,26 pannun. unde zedribet mit dero ſcinun biz ez verbrinne.  
 2v,27 unde dueß danne in ein hulzen vaz. unde du dare zu  
 2v,28 ein luzel oleieß unde ezzigef. unde [...] unze iz wiz werde. vn[d]e  
 2v,29-2v,29 [...]

2v,29 ſalbe ez damide. **De eadam re** Nim daz gebranta bli und[e]  
 2v,30 attraṁtū. pip peretrū deß beſchedeß kinnebacchun.

2v,31        def michelen crebefcef bein. *Dife* alle falt du wegen  
2v,32        *gelich.* unde puluerun. unde wafche die ftat mit  
2v,33        wine *derder w[arm] fie* aller ereft. unde drukenez mit  
2v,34        demo duche. unde falbeezmit demo *honege* dar nah  
2v,35        [fo] [faige] [daz] [puluer] *dar ane unde lege der bapelun*  
2v,36        [bleter] [ode]r druchene [neze]lun dar *ubere Ad urine* [...]